

u.remissvar@regeringskansliet.se
u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande

Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74)

Er ref: SOU 2024:74

Vårt diarienumr: U2024/02591

Svensk Handel som är en bransch- och arbetsgivarorganisation för små och stora företag inom parti-, detalj- och e-handeln med cirka 260 000 medarbetare får med anledning av remissen anföra följande:

Allmänna synpunkter

Handelsbranschen är en av näringslivets största arbetsgivare med runt 600 000 människor som jobbar. Detta resulterar i 300 miljarder i skatteintäkter varje år vilket säkrar den svenska välfärden, vård, infrastruktur och inte minst utbildning. Branschen fungerar även som entrébiljett till arbetsmarknaden för många, inte minst för unga. Av 16–24 åringar som har ett jobb att gå till arbetar hela 21% i handeln.

Handeln vill fortsätta fylla rollen som en bransch som tar ansvar för att unga människor kommer i arbete. I den kompetensrapport som gjorts för handeln inom ramen för Handelsrådet under 2024 framkommer det att branschen som helhet är mest nöjda med den kompetens som anställda från gymnasieskolan innehar. 62 % anser att utbildningssystemet på grundläggande nivå tillhandahåller den kompetens som behövs på arbetsstället, att jämföra med 36 % för högre utbildning.

Svensk Handel välkomnar att initiativ tas för att fler ska komma i arbete och få en utbildning som väl motsvarar arbetsmarknadens behov. Det är dock viktigt att inte på något sätt riskera att sänka de nuvarande kraven alternativt att indirekt sänka attraktiviteten i att läsa ett yrkesprogram på gymnasiet genom att program med olika omfattning av gymnasiepoäng delar liknande namn.

Med anledning av dessa farhågor avstyrker Svensk Handel i likhet med Svensk Näringsliv förslaget om nya yrkesprogram i gymnasieskolan till förmån för ett bredare jobb och gymnasieförberedande program inom 5 områden.

Svensk Handel är en medlemsorganisation inom Svenskt Näringsliv och hänvisar därför också till deras remissvar.

Synpunkter på utredningens förslag

Svensk Handel vill lyfta några övergripande frågetecken och farhågor som förtjänar fortsatt analys. En särskild oro rör det sänkta behörighetskravet för att antas till det nya yrkesspåret om 1900 poäng, där endast tre godkända betyg krävs utan krav på att dessa ska vara i basämnena. Vi ifrågasätter om detta verkligen gynnar elevernas långsiktiga förutsättningar att lyckas. Det finns också en risk att reformen inte löser grundproblemet med svaga elevers låga genomströmning, utan snarare flyttar utmaningen från introduktionsprogrammen till de nationella programmen. Därtill finns en farhåga att det nya programspårets lägre intagningskrav kan påverka ordinarie yrkesutbildningars anseende negativt, både bland elever och vårdnadshavare. Dessa aspekter utvecklas vidare i de följande avsnitten.

KAPITEL 5

Förslag 5.1.1: Nya yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng ska införas i gymnasieskolan, i första hand för elever som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2 500 poäng. De nya yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet.

Svenskt Handel avstyrker utredningens förslag om att införa nya yrkesprogram i gymnasieskolan. Svensk Handel anser i linje med Svenskt Näringsliv att det i stället bör införas Jobb och gymnasieförberedande program som omfattar 1900 gymnasiepoäng. Detta med bredare branschgångar inom fem områden: Industri och gröna näringar, Fordon och transport, Besöksnäring och handel, Bygg, anläggning och installation samt Tjänster och välfärd.

Utbildningarna ska vara till för elever som inte är behöriga till ett nationellt program som omfattar minst 2500 poäng och finnas inom ramen för gymnasieskolan på samma sätt som dagens yrkesintroduktionsprogram gör. Jobb och gymnasieförberedande program ska utgöra grund för yrkesverksamhet eller fortsatta studier på ett nationellt yrkesprogram.

Det krävs ett stärkt branschinflytande över yrkesutbildningarna som idag finns i gymnasieskolan och det är avgörande att branschen också ges ett stort inflytande i utformandet av de jobb och gymnasieförberedande programmen.

Förslag 5.1.3: De nya yrkesutbildningarna ska benämnas yrkesprogram som omfattar 1 900 gymnasiepoäng.

Svensk Handel avstryker förslaget. Det är av yttersta vikt att yrkesprogrammen i allmänhet och försäljnings- och serviceprogrammet i synnerhet får en mer attraktiv ställning. Svensk Handel upplever att det pågår en attitydförändring där fler väljer försäljnings- och serviceprogrammet som förstahandsval samt att könsfördelningen i klasserna börjar utjämnas. Detta är mycket viktigt för branschen då detta kommer att förenkla rekrytering av nya medarbetare i framtiden samt förhoppningsvis minska genomströmningen i personalstyrkan och resultera i fler som stannar och gör karriär i handeln.

Vi ser en stor risk att elever, föräldrar och arbetsgivare inte kommer att se, förstå eller uppleva skillnaden mellan de två yrkesprogrammen vilket i förlängningen kommer leda till ett mindre konkurrenskraftigt försäljnings- och serviceprogram, som i lägre grad bidrar till handelns kompetensförsörjning och i förlängningen kommer minska företagets engagemang i tex programråd.

Förslag 5.3.4: Arbetsplatsförlagt lärande ska ingå med minst 15 veckor på alla 1 900-poängsprogram.

Handeln tar varje år emot många unga människor för att praktisera i branschen, från PRAO i högstadiet, APL under gymnasiet och LIA i yrkeshögskolesammanhang. Detta är många ungdomars första kontakt med arbetslivet och leder ofta till framtida extra- och sommarjobb.

Erfarenhet från en arbetsplats är en central del i yrkesprogrammets styrka. Däremot kommer arbetsförlagt lärande inte alltid vara en passande praktikform för den heterogena grupp elever som läser 1900 poängsprogram. I många fall kommer praktiken snarare likna en miljöpraktik för att få en relation till och en bild av arbetslivet. Av den anledningen anser vi att alla gymnasieutbildningar som omfattar 1900 gymnasiepoäng ska innehålla arbetsplatsförlagt lärande eller praktik på minst 15 veckor anpassade efter individens förutsättningar.

KAPITEL 6

Förslag 6.3.1: Hela eller delar av nivåer i karaktärsämnen som ingår på yrkesprogram ska ingå i utbildningen på språkintröduktion för elever som har förutsättningar att tillgodogöra sig sådan utbildning och som har målsättningen att läsa ett yrkesprogram.

Svensk Handel anser att det bör kunna utvecklas särskilda språkintröduktionsmoduler på de bredare Jobb- och gymnasieförberedande programmen.

KAPITEL 8

Förslag 8.2. En försöksverksamhet med handelsinriktning med yrkesämnen på ekonomiprogrammet bör inledas.

Svensk Handel tillstyrker utredningens förslag.

För att handeln ska klara av den omfattande strukturomvandling som pågår krävs ett tydligt kompetenslyft. Dagens butikspersonal möter konsumenter som är mer välinformerade,

tidspressade och värderingsstyrda än tidigare. Samtidigt förändras butikens roll i grunden, vilket ställer högre krav på kunskap om digitala miljöer, nya säljkanaler och moderna distributionssätt.

Utvecklingen mot alltmer automation och digitalisering innebär också att kompetenskraven på arbetsplatserna ökar och förändras. Behovet av ny kompetens är stort, och handeln konkurrerar om talanger med andra branscher inom områden som digitalisering, programmering, logistik och dataanalys. Tillsammans skapar dessa förändringar betydande utmaningar för handelns framtida kompetensförsörjning.

Mot den bakgrunden är det mycket positivt att utredningen föreslår denna efterfrågade försöksverksamhet. Vi är övertygade om att fler unga på detta sätt får möjlighet att upptäcka handelsbranschen, vilket i förlängningen stärker företagens möjligheter att hitta rätt kompetens.

SVENSK HANDEL

Henrik Ekelund, Chef näringspolitiska enheten

Carl Reutercrona, Näringspolitisk expert